

2025-03-20

Kollektivtrafikens roll i totalförsvaret: En kritisk analys av SOU 2025:6 med fokus på Göteborgs Stad

Sammanfattning

Betänkandet *Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret* (SOU 2025:6) belyser viktiga förändringar i personalförsörjningen inom totalförsvaret. Göteborgs Spårvägar AB (GSAB) och Stadsmiljöförvaltningen (SMF) har gemensamt analyserat förslagen med fokus på kollektivtrafikens kritiska roll under höjd beredskap. Spårvägstrafiken i Göteborg, där GSAB och SMF tillsammans ansvarar för driften och infrastrukturen, utgör en väsentlig del av regionens kollektivtrafik. Kollektivtrafiken är avgörande för att transportera samhällsviktig personal och möjliggöra rörlighet även vid en kris. Denna analys diskuterar de föreslagna förändringarna i personalförsörjning, civilplikt och beredskapsregistrering samt problematiserar deras potentiella konsekvenser.

Kollektivtrafikens kritiska funktion vid höjd beredskap

Cirka 36 % av Göteborgs befolkning använder kollektivtrafik dagligen. Inom spårvägstrafiken är GSAB operatör medan SMF äger och underhåller infrastrukturen. Kollektivtrafiken utgör en av de mest robusta transportformerna vid höjd beredskap, särskilt om biltrafik begränsas till följd av exempelvis drivmedelsransonering. För att upprätthålla funktionaliteten krävs dock en sammanhållen planering för såväl förare som fordonstekniker, bantekniker, el- och signaltekniker samt trafikledning. Alla dessa yrkesgrupper är avgörande för att säkerställa att systemet fungerar i en krissituation (MSB, 2025).

Problematisering av SOU 2025:6

Beredskapsregistrering kontra krigsplacering Utredningen föreslår att ersätta begreppet *krigsplacerad* med *placerad i krigsorganisation* samt att införa *beredskapsregistrering* för personal registrerad hos Plikt- och prövningsverket (SOU 2025:6). GSAB och SMF ser en risk i att detta kan försvåra en effektiv mobilisering av personal vid höjd beredskap. Ett fungerande kollektivtrafiksystem kräver att både förare och teknisk personal är tillgängliga och inte omfördelas till andra totalförsvarsuppgifter.

Vid en kris behöver kommuner och regioner ha kontroll över personalförsörjningen för att upprätthålla samhällets rörlighet. Erfarenheter från Ukraina visar att järnvägs- och kollektivtrafiksystem spelat en avgörande roll vid civila evakueringar, trots att dessa infrastrukturer varit måltavlor för attacker (Trafikverket, 2023). Att säkerställa att kollektivtrafikens personal inte förloras till andra sektorer i totalförsvaret är därför en strategisk fråga.

Införande av civilplikt inom transportsektorn

SOU 2025:6 föreslår att civilplikt införs inom transportsektorn för väg och järnväg, vilket kan påverka kollektivtrafikens bemanning. GSAB och SMF betonar att kollektivtrafikens samhällsviktiga roll måste prioriteras i detta sammanhang. Förlorad arbetskraft kan få direkta konsekvenser för trafikledning, underhåll och reparationer av fordon och infrastruktur.

Internationella exempel från Finland och Schweiz visar att kollektivtrafikens personal bör betraktas som en del av totalförsvaret, med särskilda planer för att säkerställa att transportnätet hålls operativt vid kris (Finnish Ministry of Transport and Communications, 2023; Swiss Federal Office for Civil Protection, 2023). Det är därför avgörande att det svenska systemet utformas så att transportsektorn fortsatt kan leverera samhällsviktig service utan att personalen omplaceras till andra totalförsvarsuppgifter.

Ekonomiska konsekvenser och resursfördelning

Införandet av civilplikt och potentiell omfördelning av kollektivtrafikpersonal kan medföra betydande ekonomiska konsekvenser. Om nyckelpersonal omplaceras riskerar verksamheten ökade kostnader för rekrytering och utbildning av ersättare, vilket kan påverka den operativa förmågan negativt. Det är därför viktigt att planera för ekonomiskt stöd från nationella och regionala myndigheter för att säkerställa kollektivtrafikens funktion även vid höjd beredskap (Trafikverket, 2023).

Rekommendationer för en hållbar beredskapsplanering

För att säkerställa kollektivtrafikens funktion under höjd beredskap föreslår GSAB och SMF följande åtgärder:

- Prioritera kollektivtrafikens personal i totalförsvaret: Personal inom spårväg och infrastruktur bör klassificeras som samhällskritisk och säkerställas för sina ordinarie roller.
- Implementera beredskapsregistrering av nyckelpersonal: För att undvika personalbortfall bör nyckelpersonal inom kollektivtrafiken registreras för att säkerställa en effektiv mobilisering vid höjd beredskap.
- Skydda elförsörjningen och infrastrukturen: El- och signalsystemen måste prioriteras i nationella och regionala beredskapsplaner för att möjliggöra kontinuerlig drift vid störningar.
- Säkerställ ekonomiskt stöd för transportsektorn: Finansieringsmodeller bör utvecklas för att hantera ökade kostnader för underhåll, personalförsörjning och driftssäkerhet.
- Behåll och utöka begreppet krigsplacering: GSAB och SMF förespråkar att krigsplacering kvarstår som begrepp och att dess juridiska omfattning utökas till att gälla hela samhället. Då ett omfattande arbete redan har genomförts med krigsplacering på alla nivåer i Sverige, är det ineffektivt att ersätta det med nya system. Genom att tydliggöra och bredda den juridiska definitionen säkerställs att det redan etablerade arbetet inte går

förlorat och att det råder tydlighet kring personalförsörjning vid höjd beredskap. Denna strategi har även förespråkats av statliga aktörer i SOU 2025:6 och bidrar till en mer strukturerad och långsiktig planering inom totalförsvaret.

Slutsats

Den svenska kollektivtrafiken har en central roll i totalförsvaret och måste skyddas från obalanserad personalomfördelning vid höjd beredskap. Erfarenheter från andra länder visar att ett välfungerande transportnät är avgörande vid kriser, och att personalen som möjliggör dessa transporter måste prioriteras. Införandet av civilplikt och förändrade personalförsörjningsstrategier måste därför ske med hänsyn till kollektivtrafikens samhällsviktiga roll, så att funktionalitet och motståndskraft säkerställs även under extraordinära omständigheter.

Referenser

Offentliga utredningar och myndighetsrapporter:

- Statens Offentliga Utredningar. (2025). *Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret* (SOU 2025:6). Regeringskansliet. Hämtad från <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2025/01/sou-20256/>
- Trafikverket. (2023). *Åtgärder för att stärka förmågan inom krisberedskap och civilt försvar*. Trafikverket. Hämtad från <https://www.trafikverket.se/om-oss/aktuellt/nyheter/2023-01-15-trafikverket-foreslar-atgarder-for-att-starka-transportsektorn>
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). (2025). *Skydd och säkerhet i kollektivtrafiken*. MSB. Hämtad från <https://www.msb.se/sv/amnesomraden/krisberedskap-civilt-forsvar/oka-skyddet-mot-terrorism-i-offentliga-miljoer/skydd-och-sakerhet-i-kollektivtrafiken/>
- Försvarsberedningen. (2024). *Kraftsamling: Försvarsberedningens rapport om totalförsvaret 2025–2030*. Regeringskansliet. Hämtad från <https://www.regeringen.se/contentassets/0decd61162c24c73a9ca443328ccd9dd/sammandrag-av-kraftsamling-ds-202334.pdf>

Internationella källor:

- Finnish Ministry of Transport and Communications. (2023). *Public transport's role in national defence*. Finnish Government. Hämtad från <https://www.lvm.fi/en/-/public-transport-s-role-in-national-defence>
- Swiss Federal Office for Civil Protection. (2023). *Public transport personnel in civil defence*. Swiss Government. Hämtad från <https://www.babs.admin.ch/en/aufgabenbabs/schutzinfrastruktur/oev-personal.html>
- NATO. (2024). *Resilience, civil preparedness and Article 3*. NATO Public Diplomacy Division. Hämtad från https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49158.htm

Bransch- och forskningsrapporter:

- RISE Research Institutes of Sweden. (2025). *Transporter inom totalförsvaret: Samhällskritiska funktioner och sårbarheter i kollektivtrafiken*. RISE. Hämtad från <https://www.ri.se/sv/vad-vi-gor/expertiser/transporter-inom-totalforsvar>
- Bussmagasinet. (2022). *Om kriget kommer: Stora krav på kollektivtrafiken*. Bussmagasinet. Hämtad från <https://www.bussmagasinet.se/2022/10/om-kriget-kommer-stora-krav-pa-kollektivtrafiken/>

Tillsammans sätter vi Göteborg i rörelse

Göteborgs Spårvägar AB, Box 424, SE-401 26 Göteborg, Sweden
Tel +46 (0)31 732 10 00, E-post info@sparvagen.goteborg.se
www.goteborgssparvagar.se

Ingår i koncernen Göteborgs Stad

Org. nr. 556353-3412

Remissutskick

Utfärdat 2025-02-25

Ärendenummer SLK-2025-00238

Handläggare

Tommy Eliasson

Telefon: 031-368 01 35

E-post: tommy.eliasson@stadshuset.goteborg.se

Förvaltnings-/bolagsremiss Remiss från Försvarsdepartementet - Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6)

Remissinstanser

Bifogat ärende överlämnas för tjänstepersonyttrande till Räddningstjänsten Storgöteborg, Göteborg Energi AB, kretslopp- och vattenförvaltningen, Göteborgs Hamn AB, intraservice, äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen.

Remissen skickas även till Göteborgs Stads leasing AB, Göteborgs Spårvägar AB, stadsmiljöförvaltningen samt stadsfastighetsförvaltningen för kännedom och eventuellt tjänstepersonyttrande.

Länk till handlingar

Remisshandlingarna finns att hämta på www.regeringen.se

Förvaltningens/bolagets handläggare

Vänligen meddela namnet på er förvaltnings eller bolags handläggare till tommy.eliasson@stadshuset.goteborg.se när ärendet har fördelats.

Svar till stadsledningskontoret

Remissvaret ska ha kommit in till stadsledningskontoret senast fredag 28 mars. Svaret lämnas i Word-format och skickas till stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se. Ange diarienummer SLK-2025-00238 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Stadsledningskontoret bjuder in till ett digitalt remissinformationsmöte fredag 7 mars 13.00-13.45 samt till remissdialogmöte på plats på stadsledningskontoret fredag 14 mars 13.00-15.30. Namn på mötesdeltagare meddelas till Tommy Eliasson senast dagen innan respektive möte. Deltagande på remissdialogmötet den 14 mars är begränsat till två deltagare per förvaltning/bolag.

Utformning av remissvar

Yttrandet ska utformas i enlighet med [Göteborgs Stads riktlinje för remisshantering](#). Av svaret ska framgå vem som fattat beslut om yttrandet. För frågor avseende hanteringen av remissen hänvisas till Tommy Eliasson.

För kommunstyrelsen

Jessica Granath

Avdelningschef

Ärende och utredning